

ga Conneryja. Rodom iz Irske, za vrijeme rata služio je „Royal Air Force“ i kao takav „uspješno“ bombardirao željezničku stanicu u Mulhouseu (Mühlhausen). Nakon rata se obratio, postao franjevac, djelovao među studentima Strasbourga, te autoru otkrio „nasmijano lice Božje“. Naslov prve knjige „Dijete smijeha“ ima svoje porijeklo baš u susretu s ovim franjevcem koji je „volio bratsko zajedništvo ljudi i nevinost životinja jer je bio umjetnik i pjesnik iako nije nikada napisao ni jednog retka“.

Posebno je vrijedan opis prijateljavanja s Andréom Malrauxom. Malraux je o sebi govorio da nije vjernik, ali nije htio ni biti ateist. Autor ga prikazuje kao deklariranog agnostika, ali s dubinskim težnjama prema transcenciji i vjeri. Značajno je za ovog De Gaulle-ova ministra za kulturu kako je smatrao da obnova kulture može doći samo s vjerske strane. André Malraux je kod nas dosta poznat i mnogi se vole na njega pozivati. Bilo bi korisno ponekad upozoriti na mogućnost vjerskih prodora u njegovu životu (ili, možda, čežnju za njima).

Knjiga sadrži vrijedna duhovna i pastoralna razmatranja. Tu je aspekt radosti i veselja, tu je pitanje smrti (pitanje kojim je bio toliko zaokupljen i Malraux i kojim se pozabavio u svojem „Lazaru“), slobode i ljubavi, tu je povjerenje u Boga. Ekumenske i pastoralne preokupacije, s mnogo dubokih zapažanja, a sve u autentično kršćanskom i evanđeoskom duhu.

Knjiga odaje francusku kulturnu i duhovnu sredinu. Ali ovim prijevodom ona je namijenjena i njemačkoj čitalačkoj publici koja je dovoljno zrela da razumije Bockelovu vjeru u kontekstu njegova francuskog rodoljublja (ili obratno).

Knjiga bi mogla biti povod za razmišljanje i u našoj sredini, samo je pitanje možemo li se uspeti do takve razine razmišljanja. Ipak je francusko-njemačko izmirenje nakon drugoga svjetskog rata pridonijelo da se prebore i stare i još svježije rane te da se dobronamjerno i prijateljski prihvati i ono što dolazi s druge strane granica. Na kraju krajeva, te granice trebaju za kršćane uvijek biti otvorene.

Marijan VALKOVIĆ

DRAGO ŠIMUNDŽA: „PROBLEM BOGA U SAVREMENOJ KNJIŽEVNOSTI“, izdanje „Crkva u svijetu“, Split, 1983.

U romanu „Nebo u plamenu“ J. Parandovskog imamo jednu scenu u kojoj dečaci, u vru-

ćici adolescentnih kriza, mučeni najrazornijim i najpogubnijim sumnjama, preživljavaju još jednu krizu — oni pod tim uticajem „naučnih dokaza“ gube veru u Boga. U toj neobičnoj družini gimnazijalaca (umetnička lepota ovog romana zaslužuje čitavu analizu) najuverljivije deluje dečak Koščuk. Kada mu iznose dokaze o famoznim „interpolacijama“, o nedosljednostima jevanđelista kao pisaca, on jednostavno kaže: „Niko ništa nije video, niko tamo nije bio, ništa se nije dogodilo. Kako su onda tolika niko i ništa mogla da izmene svet?“ Dečak čistim srcem odgovara svojim drugovima, militantnim ateistima.

Pažljivo čitanje knjige doktora D. Šimundže podsetilo nas je na ovaj roman poljskog pisca. Ima li knjige, ima li uopšte umetničkog dela koje može da zaobiđe Boga? Zavisno od doba, „stila“ i svih drugih uslova, književnost je jednako bila tu — u blizini problema Boga. Doktor Šimundža je doista valjano postavio problem u ovoj svojoj studiji — slobodan od simplifikovane apologetike klasičnog tipa. Name, apologetika — i teistička i ateistička — je; neretko, išla do maksimalnog uprošćavanja pa i do banalizacije. Književnost je uža tema kojom se doktor Šimundža bavi — ona je autonoma, ona može da bude, i bivala je „u službi“ ali, nije mogla nikada da ne bude neko i nekakvo svedočanstvo o večnoj čovekovoj komunikaciji sa Bogom.

U tom smislu se odmah može kazati da je knjiga Šimundže dragocena i dobro došla.

Piščeve analize polaze od istorijskog trenutka evropske misli i evropskog književnog modernizma i obuhvataju nekoliko tematskih krugova čija je aktuelnost doista nesumnjiva. U prvom krugu pisac ocrtava dramu moderne misli, vakuum posle objave „smrti Boga“ i saznanja o „praznom svemiru“, temeljeći svoje opservacije na zaista valjano promišljenim primerima iz moderne književnosti. Drugi krug je još zanimljiviji — metafizičke sumnje nisu, niti će napustiti čoveka jer je ljudska ličnost našla sebi „ogledalo“ upravo u modernom književnom izrazu. Posebno su zanimljiva ona razmatranja koja nas vraćaju na problem čovekovog bega u iracionalno kao i poglavlja o egzistencijalističkoj formuli vraćanja na „situacije“. U svim krugovima ovog analitičkog napora prisutna je svest modernog istraživača i akribija naučnika koji ne beži ni od kakve sumnje. Utemeljena na takvim polazištima, knjiga D. Šimundže zaista smelo pristupa temi čija bi širina mogla i da uplaši. Književnost se — navedimo neke primere koje nam doktor Šimundža nudi — neretko, osobito u ranijim vekovima, „takmičila“ sa apologetikom, bila je u službi kakvih sve ne doktrina ili ideologija

pa ipak — ostala je vezana za temu Boga i čovekove komunikacije s njim. U tom smislu i junak moderne literature rešava Paskalovu opkladu, lomi se oko onog što je lomilo „negativne“ likove F. M. Dostojevskog, promišlja „situacije“ u kojima se nalazi Kamijev Merso, ili kuša sebe u ambijentu apsurdna koji nam dočarava moderni teatar. Praznina, apsurd, bezizlaz, užasavaju čoveka na isti onaj način na koji su užasavali samog Paskala. Posebno su u studiji gospodina Šimundže zanimljiva razmatranja o Dostojevskom i njegovoj formuli — *bolje sa Hristom nego i sa samom istinom*. Velika metafizička tema Dostojevskog traje, ona progovara kod Kamija — posebno su uspele analize sveta Kamijevog dela — koji stvara „Stranca“ i muči se da dosegne umetnički uverljiv odgovor tek u „Kugi“.

I kada odriče Boga, i kada ga „prihvata“, literatura ne može da zaobiđe večnu dominantu svih čovekovih situacija — biće Božje koje čoveka uvek čeka. To je ključna teza ove dragocene studije.

Bilo bi potrebno poviše prostora da se svi tematski krugovi ovih analiza pomenu ili predstavite. Pa ipak, istaći ćemo neke, po našem sudu, najbitnije: sve Klodelove — uzmimo neke primere — ovozemaljske sumnje smiruju se u Bogu kao što se okončavaju sve sumnje i sve borbe između *erosa* i *etosa*, tako se događa i sa onim ljudskim situacijama iz dela S. Beketa ili J. Joneska, Godo neće doći, ali će Sizif neumorno tražiti čas svoje sreće — nadaće se susretu sa Bogom baš zbog toga što je situacija u kojoj se nalazi „apsurdna“.

Doktor Šimundža je od onih pisaca koji svoje teze ne nameće upadljivo, on svom čitaocu ostavlja prostora da se sam opredeli jer literatura je svet emocija.

Beležeći ovu vrednu studiju doktora Šimundže, osećamo potrebu da kažemo koju reč i o njegovim ruskim temama vezanim za problem Boga. Setićemo se još jedne zgrade iz jednog našeg romana. U Krležinom romanu „Zastave“ glavni junak — intelektualac razdrte svesti, nervčik koji hoće da bude svojevrsan svetac u svetu svojih ideala — kaže da se u ruskoj literaturi „o Bogu govori kao da ga doista ima“. Duhovita opaska Krležinog junaka je, između ostalog, svojevrsno priznanje uverljivosti moderne ruske literature. Doktor Šimundža podseća na Solženjicina, na činjenicu da ruska moderna literatura ne samo što „traži Boga“ nego ga — osobito moderna — nalazi, i o tome na umetnički uverljiv način svedoči. To novo rađanje Boga u modernoj ruskoj literaturi je nešto novo — nov fenomen, uveliko drugačiji od svega onoga što nam je pokazala dosadašnja moderna evropska literatura. O

jednom Maksimovu i njegovom kamijevski intoniranom romanu „Karantin“ zaista bi se moglo posebno govoriti.

Ukazali smo, naravno, samo na neke teme iz studije doktora Šimundže. Cilj nam je bio da istaknemo ovu dragocenu studiju pisanu znalački, jednostavnim i jasnim stilom. Akribiju ove studije posebno potvrđuje znalački primenjen „dokazni postupak“ koji se ni u jednom momentu ne odvajao od činjenice samog umetničkog dela. Poznato je naime da u sličnim prilikama autori zanemaruju svet autonomnog književnog dela. Kod nas nema mnogo studija koje se ovako široko bave temom ovakvog obima — jednom od najsveobuhvatnijih tema.

U tom smislu će knjiga doktora Šimundže biti korisna i zaista podsticajna. Ona je poziv na intelektualnu besedu, na dijalog koji je — kada je reč o temama ovakve širine — uvek otvoren.

JONA

JANKO ŠAGI, TEXTUS DECRETI CONCILII HIEROSOLYMITANI LUCANO OPERE ET ANTIQUIORIS ECCLESIAE DISCIPLINA ILLUSTRATUS, Edizioni di Storia e Letteratura, Roma, 1977, 1—186.

Dekret Jeruzalemskog koncila (Dj 15, 29) spada, bez sumnje, među najpoznatije novozavjetne tekstove o kojima se dosta raspravljalo. Često se olako prelazi preko ovog dekreta kao preko nečega što je samo privremeno dano i što danas nema toliko važnosti za Crkvu. Pisac u ovoj raspravi u prvom dijelu na temelju tekstualne, literarne i povijesne kritike ispituje izvorni tekst dekreta i njegovu strukturalnu i teološku važnost u djelima apostolskim i u Lukinom djelu (Lk — Dj), zatim u spisima Novog zavjeta i starijim dokumentima Crkve (15—122). U drugom dijelu iznosi porijeklo varijanata u „zapadnom“ i „cezarejskom“ tekstu (125—146).

Ispitujući bliži kontekst dekreta (Dj 15, 1—35), pisac se osobito zaustavlja na onome što klauzule dekreta znače, da li su moralnog i zakonskog reda, i na temelju svestranog istraživanja i produblivanja dolazi do zaključka da se radi o zakonskim propisima. Obratnici iz poganstva trebaju se „uzdržavati od mesa žrtvovana idolima (eidolothiton), od krvi (aima), od udavljenog (pnikton), od bludništva (porneia)“. Ne nameću se nuždom zakona, već potrebom očuvanja jedinstva Crkve, suživota